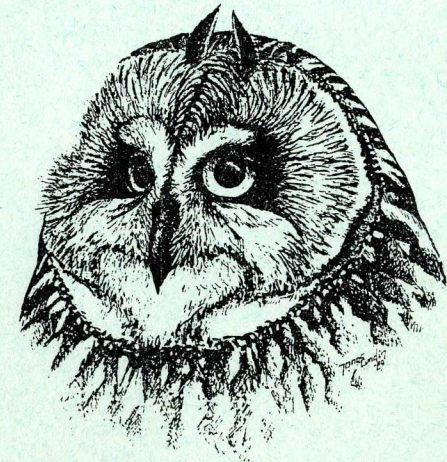

PANDION

1991:3   Årg.7
tidskrift för fågelintresserade

PANDION

Ärg.7

Pandion utges av Frövi Fågelklubb. Utkommer 3 ggr årligen (april, augusti och december). Verksamhetsområde är Lindesbergs kommun.

Medlemsblad för Frövi Fågelklubb

Ordf. Johnny Tegin

Pl. 16 B, LIA

710 40 FRÖVI Tel. 0581-315 63

Sekr. Thomas Ewerlid

Engelbrektskatan 39 B

702 13 ÖREBRO Tel. 019-10 20 67

Kassör Bo Dahlström

Ullersäter

710 40 FRÖVI Tel. 0581-322 13

Övriga: Sven-Olof Eriksson, Christer Eriksson, Magnus Köpman, Kjell Mattsson samt Mats Andersson.

Medlemskap i FFK erhålls genom att betala 50:-- på pg. 484 16 67-1.

Ungdomar 4-16 år 15:--. Familjemedlem 5:--.

Klubblokal: IOGT/NTO-lokalen i Blixte-boda.

Klubbmästare: Gunnar Eriksson, tel. 0589-310 45

Omslagsbild:

Jorduggla, Jonas Lundin

Adressändring anmäler du till:

Jan-Erik Malmstigen Skomakargatan 6

710 40 FRÖVI tel. 0581-302 52

Lennart Sandberg Tallbacksgatan 3

71040 FRÖVI tel. 0581-315 73

Frågor om exkursioner?

Johnny Tegin, tel. 0581-315 63

Fågelrapporter skickas till:

Mats Andersson Hagabergsliden 4

711 31 LINDESBERG Tel. 0581-162 74

Jan-Erik Malmstigen

Adress som ovan.

Redaktion för Pandion:

Brita Nordqvist,

Pl. 16 B LIA,

710 40 FRÖVI, Tel. 0581- 315 63

Ulf Jacobsson,

Storgatan 14,

710 41 FELLINGSBRO, Tel. 0589-208 80

ORDFÖRANDE HAR ORDET

Sedan 1985 har Frövi fågelklubb gett ut tidskriften Pandion, tidningen har genom åren blivit mycket populär bland medlemmarna. Detta kan till stor del tillskrivas Jan-Erik Malmstigen och Mats Andersson som fungerat som tidningens redaktörer. De har lagt ner stort arbete för att tillgodose klubbens medlemmar med fakta om fågellivet i Lindesbergs kommun och även underhållande berättelser om fågellivet i övrigt.

Hur dessa herrar har klarat av alla "vetenskapliga projekt" som ålagts dem och ändå kunnat ägna sig åt vanligt familjeliv är för många en gåta. För att nu kunna ägna sig åt andra tunga uppgifter har dessa båda ovannämnda beslutat sig att lämna redaktionsarbetet. Att axla deras arbetsbörda med skapande av tidningen kan kanske avskräcka en del, men jag tror att tidningens nya redaktörer klarar den uppgiften utmärkt.

Samtidigt som jag vill tacka Jan-Erik och Mats för ett ypperligt arbete och önska lycka till med boken Fåglar i Lindesbergs kommun (som troligen kommer ut till jul) vill jag önska tidningens nya redaktörer Ulf och Brita lycka till med det fortsatta arbetet, ni kommer säkert att tillföras mycket material av era föregångare.

Tack! Jan-Erik och Mats

REDAKTIONEN HAR ORDET

Ja, så var det då dags för oss i den nya redaktionen att försöka åstadkomma ett nummer av Pandion. Det är ju inte lätt att efterträda två så rutinerade redaktörer som Mats och Jan-Erik, men vi har gjort så gott vi kunnat.

En liten kort presentation av oss nya är kanske på sin plats.

Ulf Jakobsson är en av oss, boende i Fellingsbro och arbetar som lärare på Fellingsbro folkhögskola. Fågelskådning är förstas ett av de stora fritidsintresserna och då går ofta turerna till Sjömosjön, där Ulf är en flitig besökare.

Den andra i redaktionen är *Brita Nordqvist*, en inflyttad Frövibo sedan 1989. Även hon arbetande på folkhögskolan men som elevassistent. Fågelkunnandet kanske inte är det bästa men ett brinnande intresse för flora och fauna finns i alla fall.

Vi vill samtidigt passa på att tacka för alla bidrag vi fått till detta nummer. Hoppas att vi även i fortsättningen får hjälp av er för att göra en så bra tidning som möjligt. Synpunkter på vad som kan bli bättre tar vi gärna emot.

En God Jul och ett Gott Nytt År önskar den nya redaktionen.

ULF och BRITA

Liaskogen - En naturresurs vid Våringens strand

av Mats Andersson

Det är först på senare år som Liaskogens naturvärden uppmärksammats. Egentligen först på allvar under senare delen av 1980-talet och i samband med upptäckten av en vitryggig hackspett i området.

Under våren och försommaren 1991 inventerades fågelfaunan i Liaskogen. Här följer en kortfattad beskrivning över fågelförekomsten, områdets utseende och dess kvaliteter ur naturvårdssynpunkt.

Områdesbeskrivning

Liaskogen är belägen sydväst Frövi i Lindesbergs kommun. Skogen gränsar till sjön Våringen och utgör strandskog en betydande sträcka på sjöns västra sida. Arealen på hela området är ca 100 hektar. Dock är den intressantaste skogsmiljön för naturvärden på uppskattningsvis 60 hektar. Åldern på skogen är uppskattad till som mest 60-80 år. Inom Liaskogen kan urskiljas olika typer av skogsmark och naturtyper. Även om hela området kallas Liaskogen innefattas däri även stränderna tillsammans med de olika vassbeväxta vikarna, varav Liaviken är störst. Dessutom finns i området åkermark, igenväxande ångar och buskmarker i utkanten.

Öster om pumpstationen finns ett mindre berg med kransskog och hjässa som är kal, i övrigt ogallrad blandskog. Lövandelen är i denna del främst björk och asp, där björk dominerar i den norra delen och asp i den södra. Självgallringsgräns har uppnåtts och inslaget är stort av döda och döende lövträd, dock rikligast i den norra delen.

Marken vid pumpstationen är norrut invallat och vallen löper i riktning från sydväst mot nordost. Sydost pumpstationen finns Liaviken med sitt hav av bladvass. Området mellan bladvassen och vallen är beväxt med björkskog som oftast är vattendränkt. En bäck rinner

via pumpstationen ut i Liaviken. Söder om pumpstationen, på Liavikens västra sida, finns igenväxande ångar med 30-40 åriga björkar. Ingen gallring har skett och dimensionen på träden är klen med visst inslag av döda träd.

Sydväst Liaviken finns den största sammanhängande lövskogen. Här är strandskogen opåverkad en dryg kilometer. Marken är fuktig med ökande lövandelen närmast stranden. Själva strandskogen innehåller 90% löv. Dominerande trädslag är björk och asp, men klena granar som underbestånd. Några enstaka äldre, grova tallar växer i kanten. Själv döda träd finns, vilka dock är relativt klen dimension och inte så rikligt förekommande. Längst i söder på detta delområde finns ett omkring 30-årigt bestånd av asp om ca 1 hektar. Flera av asparna är kraftigt barknagda av älg.

Norr om den opåverkade strandskogen finns ett 200-300 meter brett fuktigt bälte. Här växer rikligt med al och i de blötaste partierna är alen helt dominerande. Längre norrut mot den öppnare marken blir granen vanligare. I denna del finns även rena sumpgransskogen.

Skogsmarken runt Lillsjön består av ogallrad glasbjörk med visst inslag av al. I östra kanten växer enstaka tallar. Lillsjön är i sig igenväxande och består mest av bladvass. Lillsjön omges av åkermarker och i kanterna växer gott om asp. Flera av asparna är skadade av bäver. De flesta döda träd är emellertid björk.

Fågelfaunan

En inventering i form av förenklad revirkartering utfördes under försommaren 1991. Området besöktes vid fem tillfällen under perioden 20 april till och med 14 juni. Vid första besöket deltog 6 medlemmar ur fågelklubben, de övriga utfördes av författaren.

Metodik och förutsättning var i enlighet med den lövskogsinventering som Västmanlands Ornitologiska Förening genomförde 1990. Se även Fåglar i Västmanland 1990:1 3-10, där Per Angelstam och Thomas Pettersson i sin uppsats; "Förekomst av vuxna lövträd - en nyckelfaktor för skogslevande fåglar" ger utförlig bakgrund och avsikt.

Inventeringen koncentrerades således till lövskogsberoende stannfåglar och flyttfåglar. Speciellt är hackspettar och lövskogsmesars intressanta att studera, eftersom de kan indikera eller signalera för höga biotopkvaliteter. Våren och försommaren 1991 var ovanligt kall och detta påverkade antagligen resultatet av fågelinventeringen. Flyttfågeln anlände senare än vad som kan betecknas som "normalt" och sångaktiviteten var ofta påfallande låg under hela maj månad. Eftersom juni gick till historien som en av de kyligaste, solfattigaste och regnigaste månaderna någonsin i våra trakter var det kanske något av ett "mellanår" även i Liaskogen.

I hela området uppträdde, inklusive stränderna, åtminstone 65 olika fågelarter med häckningsindiciet detta år. Av de häckande stannfågelnarna kan nämnas att så väl mindre hackspett som stjärtmes uppträdde med revir. Nötväcken fanns med fem säkra revir medan blåmesen endast kunde noteras med fyra revir. Bland flyttfågelnarna som ingick i förutsättningarna fanns härmsångaren med två revir och svarthättan med åtminstone 12 revir. Grönsångaren kunde även noteras med 12 revir och svartvit flugsnappare med 5 revir. Vid ett tillfälle, den 1 juni, noterades sång och varningsläte från mindre flugsnappare.

Bland övriga arter som var knutna till området kan nämnas bivräk, ormvräk, sparvhök och duvhök. En fasantupp fanns på fältet i juni och trana häckade vid Lillsjön. Gärdsmyg fanns med uppskattningsvis minst 6 par. I de buskrika brynen mot de öppnare markerna fanns buskqvätta, törnskata och grönfinkar tillsammans med törnsångare, sånglärka och gulsparvar.

På och intill stränderna tillkom arter som skäggdopning, kanadagås, gräsand, fiskmå, fisktärna, drillsnäppa, rörsångare och sävsparv. I april sågs sex skäggmisar i vassen.

Som en anmärkning kan tillfogas att denna inventering inte kan betecknas som fullständiga. Dels gjordes endast fem karteringar av reviren och dessutom besöktes inte samlig areal av området.

Liaskogen måste anses som relativt svårinventerad, dels beroende på den stora ytan och dels på utseendet av själva området som är svåröverskådligt med få hållpunkter, tät vegetation och flack terräng. Vid inventeringstillfällena följdes en tidigare uppgjord rutt, varvid start och slut utgjordes av vägslutet nära ladan öster om Lillsjön. Ruten var efter bäcken mot pumpstationen därefter mot sydväst, genom det största lövskogspartiet och norrut mot Lillsjöns västra sida och åter. Man kan ändå påstå att denna sträckning medförde besök i en stor del av området med de flesta biotyperna representerade, samtidigt som det intressantaste och värdefullaste partierna av Liaskogen besöktes.

Vitryggig hackspett - påvisade Liaskogens naturvärden

Som nämndes inledningsvis upptäcktes Liaskogen i samband med vitryggiga hackspettens förekomst i området. Arten uppträdde i Liaskogen minst två år i rad under senare delen av 1980-talet. Vitryggen är en specialist och smal

i sitt biotopval. Den är beroende av medelålders till äldre lövdominerade skogar och det måste finnas permanent tillgång på döda och döende träd. Dominerande trädslag ska vara asp, björk, sälg och al. Arten förekommer i strandskogar vid sjöar och vattendrag, bergsbranter och igenväxande slätter- och betesmarker. Fanns förr troligen i de lövträdrika generationer som följde efter skogsbränder. Vitryggiga hackspetten var förhållandevis vanlig över i stort sett hela landet i början på 1900-talet. Arten har trängts tillbaka av det moderna, rationella skogsbruket och återfinns numera huvudsakligen inom tre kärnområden, nedre Dalälven, Värmland-Dalsland och i södra Östergötland. År 1988 beräknades antalet par i Sverige till 80-110 (SOF 1990).

Den mesta födan hämtar vitryggen från ovan nämnda lövträd. Friska, torkande, torra eller ruttnande träd näringssöker den i och under söket fläker den ofta barken på döda träd, eller så hackar den djupa hål in i veden på de friska. Födan, som även ungarna matas med, består av en blandning av vedlevande insekter, särskilt långhorningens larver, men ytlevande insekter som myror, myggor och dagsländor ingår. Eftersom vitryggen så gott som uteslutande livnär sig av insekter måste den ha stora revir, till skillnad mot en mer allsidig fågel som den större hackspetten.

Den vitryggiga hackspetten är således en akut hotad art i landet och främsta anledningen är dess biotopval. Denna lövskogsbiotop är på väg att försvinna och därmed drabbas även en mängd övriga hotade arter. Dessutom drabbas en mängd vanligare arter negativt eftersom även de gynnas i den här typen av skogar. Vitryggen är alltså en mycket lämplig indikatorart för lövskogar av hög klass och som är skyddsvärda.

Liaskogen och dess naturvärden - en sammanfattning

Liaskogen är troligen en av de större opåverkade löv- och blandskogsområdena i Örebro län. Skogen har under relativt lång tid undgått avverkningar och är därmed på väg att utvecklas mot ett naturskogslignande tillstånd.

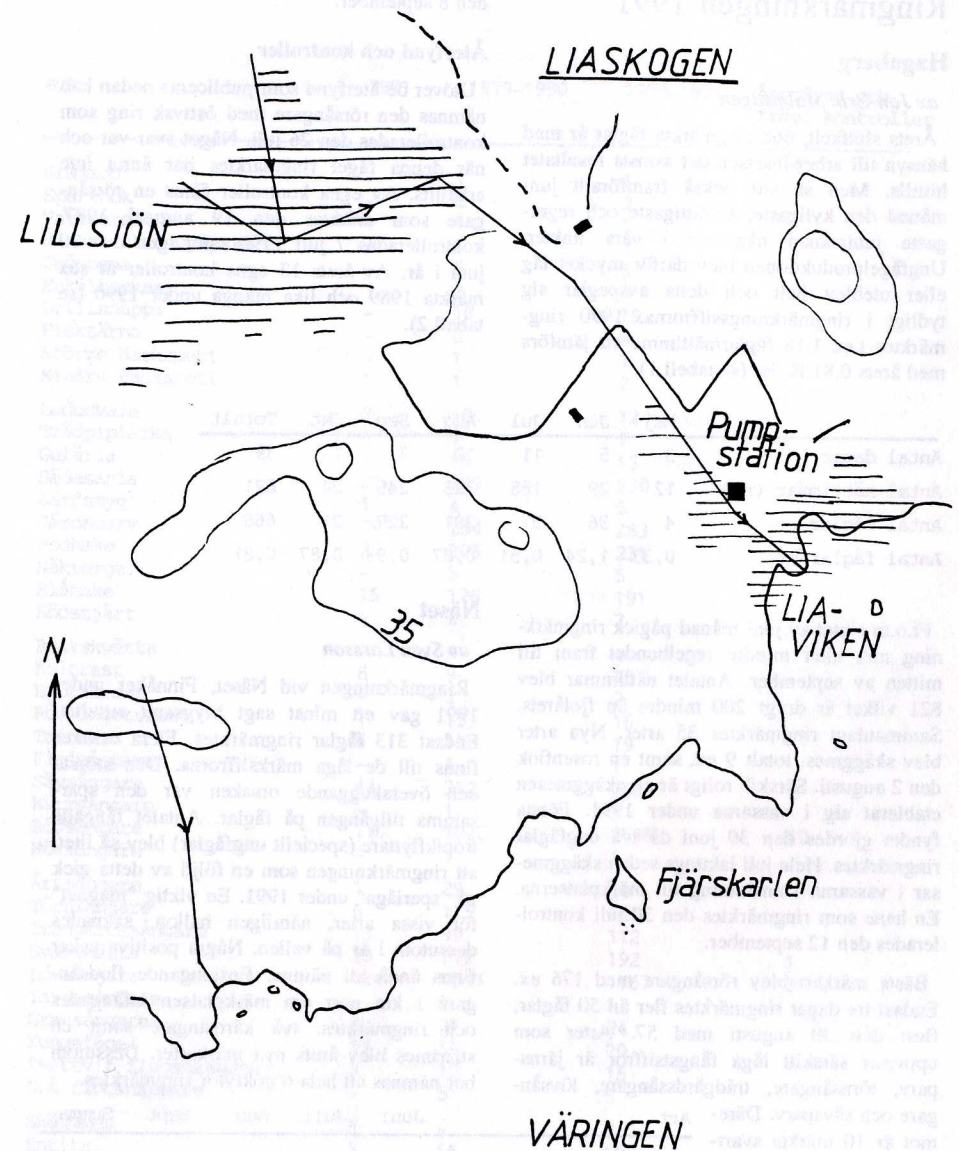
Delar av området är till synes opåverkade, exempelvis en längre sträcka av strandskogen.

Inom området finns sumpiga partier med björk och gran. Dessutom ett betydande inslag av asp i olika åldrar. Särskilt intressant är den rika förekomsten av alkärr. Här finns dels så kallade övriga alkärr som innehåller björk och gran dels opåverkade blöta alkärr. Dessa biotoper som bör undantas från all skoglig verksamhet har här troligen sin största förekomst i kommunen. Överhuvudtaget torde skogliga åtgärder i det mest intressanta området, sydväst Liaviken, vara av ringa ekonomiskt intresse och dessutom mycket negativt för flora och fauna.

Den vitryggiga hackspettens förekomst i området några år i slutet av 1980-talet ger tydliga signaler om områdets kvaliteter. Området ingår därmed i den länsplan för skydd av den vitryggiga hackspetten i Örebro län, som upprättades 1989. Liaskogen skulle passa i det nät av liknande områden i Mellansverige som behövs för artens överlevnad. För att inte populationerna i de tre kvarvarande utbredningsområdena i landet ska isoleras, behövs lokaler dem emellan så att flödet av fåglar kan fungera och därmed livskraftiga populationer. Liaskogen uppfyller även kriteriet på vitryggens miljökrav, dels beträffande trädsmansättning och ålder och dels är områdets yta tillräckligt stor för att hysa minst ett par vitryggig hackspett.

Men det är viktigt att fastslå det faktum att Liaskogen har kvaliteter och naturvärden vare sig med eller utan förekomst av vitryggig hackspett. Området har stor betydelse för en mängd andra mer eller mindre ovanliga eller hotade fågelarter. Här finns också förutsättningar att bevara ett stort lövträdrikt skogsområde, en naturtyp som i våra trakter är ovanlig och starkt minskar.

För att kunna bevara en rik flora och fauna i skogslandskapet behövs variation. En variation som kan fås genom lövträdssinslagets ökning. Variationen föder därmed mångfalden och vi får ett landskap som är rikt på arter och individer inom både flora och fauna.

Ringmärkningen 1991

Hagaberg

av Jan-Erik Malmstigen

Årets slutfacet, 668 ringmärkta fåglar är med hänsyn till arbetsinsatsen det sämsta resultatet hittills. Men så var också framförallt juni månad den kyligaste, solfattigaste och regnigaste junimånad någonsin i våra trakter. Ungfågelproduktionen blev därför mycket låg eller uteblev helt och detta avspeglar sig tydligt i ringmärkningssiffrorna. 1990 ringmärktes t.ex 1,18 fåglar/nättimme att jämföra med årets 0,81 fåglar (se tabell 1).

	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Totalt
Antal dagar	3	5	11	12	7	1	39
Antal nättimmar (nt)	12	29	188	323	245	24	821
Antal fåglar	4	36	97	281	229	21	668
Antal fåglar/nt	0,33	1,24	0,51	0,87	0,93	0,87	0,81

Fr.o.m slutet av juni månad pågick ringmärkning mer eller mindre regelbundet fram till mitten av september. Antalet nättimmar blev 821 vilket är drygt 200 mindre än fjolårets. Sammanlagt ringmärktes 35 arter. Nya arter blev skägges, totalt 9 ex, samt en rosenfink den 2 augusti. Särskilt roligt är att skäggesen etablerat sig i vassarna under 1991. Första fyndet gjordes den 30 juni då två ungfåglar ringmärktes. Hela juli iaktogs sedan skäggesar i vassarna i anslutning till märkplatserna. En hane som ringmärktes den 30 juli kontrollerades den 12 september.

Bästa märkart blev rörsångare med 176 ex. Endast tre dagar ringmärktes fler än 50 fåglar, flest den 30 augusti med 57. Arter som uppvisar särskilt låga fångstsiffror är järnsparv, törnsångare, trädgårdssångare, lövsångare och sävsparv. Däremot är 10 märkta svartmesar rekord. En mindre hackspett ringmärktes

Art	Juni	Juli	Aug	Sept	Summa
Rörsångare	3	4			7
Sävsparv		3			3
Blåmes		1			1
Lövsångare			1		1
Talgoxe				1	1
Summa	3	8	1	1	13

den 8 september.

Återfynd och kontroller

Utöver de återfynd som publiceras nedan kan nämnas den rörsångare med östtysk ring som kontrollerades den 26 juli. Något svar var och när denna fågel ringmärktes har ännu inte erhållits. Av egna kontroller finns en rörsångare som märktes den 19 augusti 1987, kontrollerades 7 juli 1990 samt igen den 30 juni i år. Av årets 13 egna kontroller är sex märkta 1989 och lika många under 1990 (se tabell 2).

Näset

av Sven Larsson

Ringmärkningen vid Näset, Finnåker under 1991 gav ett minst sagt blygsamt resultat. Endast 313 fåglar ringmärktes. Flera orsaker finns till de låga märksiffrorna. Den största och överskuggande orsaken var den sparsamma tillgången på fåglar. Antalet fångade tropikflyttare (speciellt ungfåglar) blev så litet, att ringmärkningen som en följd av detta gick på "sparlåga" under 1991. En viktig "magnet" för vissa arter, nämligen hallon, saknades dessutom i år på vallen. Några positiva saker finns ändå att nämna. Ensjungande flodsångare 1 km norr om märkplatsen infångades och ringmärktes. två kärnsångare samt en stjärtmes blev årets nya märkarter. Dessutom bör nämnas att hela 6 göktytor ringmärktes.

Antalet ringmärkta fåglar vid HAGABERG 1979-1991
1991 = 821 nättimmar (0,81 fåglar/nt)

Art	1991	1979-1990	1979-1991	Återfynd och främ. kontroller
Gräsand	-	1	1	
Sparvhök	-	2	2	
Vattenrall	-	1	1	
Mindre strandpipare	-	1	1	
Grönben	-	5	5	
Enkelbeckasin	1	3	4	
Drillsnäppa	-	19	19	
Fisktärna	-	6	6	
Större Hackspett	-	1	1	
Mindre Hackspett	1	1	2	
Ladusvala	2	10	12	
Trädpiplärka	-	7	7	
Gulärta	-	15	15	
Sädesärta	21	209	230	3
Gärdsmyg	1	4	5	
Järnsparv	29	254	283	1
Rödhake	25	206	231	1
Näktergal	-	5	5	
Blåhake	15	176	191	
Rödstjärt	-	2	2	
Buskskvätta	-	4	4	
Koltrast	6	9	15	
Björktrast	-	2	2	
Rödvingetrast	1	15	16	
Taltrast	6	13	19	
Flodsångare	-	1	1	
Sävsångare	44	212	256	2
Kärnsångare	-	1	1	
Rörsångare	176	1022	1198	12
Hörsångare	-	1	1	
Ärtsångare	1	29	30	
Törnsångare	6	115	121	
Trädgårdssångare	13	99	112	
Svarthätta	20	172	192	1
Lövsångare	124	1043	1167	2
Taigasångare	-	1	1	
Gransångare	3	21	24	
Kungsfågel	13	57	70	
Svartvit flugsnappare	3	12	15	
Grå flugsnappare	-	5	5	
Skägges	9	-	9	
Entita	3	56	59	
Talltita	1	32	33	
Blåmes	34	181	215	
Talgoxe	12	195	207	
Svartmes	10	6	16	
Tofsmes	-	1	1	
Nötväcka	-	2	2	

Art	1991	1983-1990	1983-1991	Återfynd och främ.kontroller
Nötskrika	-	1	1	
Skata	-	2	2	
Pilfink	-	80	80	
Bofink	22	139	161	
Bergfink	-	68	68	1
Grönfink	-	105	105	1
Grönsiska	2	103	105	
Rosenfink	4	125	129	2
Domherre	-	6	6	
Lappsparv	-	4	4	
Gulsparv	13	367	380	1
Ortolansparv	-	2	2	
Videsparv	-	1	1	
Sävsparv	75	1474	1549	16
Summa 64 arter	313	6685	6998	

ÅTERFYND OCH KONTROLLER

Rörsångare (*Acrocephalus scirpaceus*)

3.723.184 IK 90.09.13 St-Philbert-de-Grand-Lieu, Frankrike
v 91.06.17 Österhammarssjön, Västmanland

Lövsångare (*Phylloscopus trochilus*)

AX 27402 IK 90.08.02
v 90.08.20 Rybachu, Kaliningrad, USSR

Sävsparv (*Emberiza schoeniclus*)

1EB 60448 2+ hona 89.07.25
v 91.04.03 Utklippan, Blekinge

3.387.209 IK hona 89.10.27
v 90-09-09 Oost-Vlaanderen, Melle, Belgien

1EB 63242 IK hane 89.08.08
v 91.02.22 Lardier-Et-Valenca, Frankrike

1EB 82138 IK 90.07.11
v 90.10.04 Wismar, Rostock, Tyskland

1EB 82153 IK hane 90.07.11
v 90.10.08 Schleswig-Holstein, Tyskland

1EB 82241 IK hane 90.07.26
v 90.09.22 Husby-Rekarne, Tandlaviken, Södermanland

1EB 82429 IK hane 90.08.10
v 90.10.25 Lot-Et-Garonne, Frankrike

Antalet ringmärkta fåglar vid FINNÅKER, NÄSET 1983-1991

1991 = 420 nättimmar (0,70 fåglar/nt)

Art	1991	1983-1990	1983-1991	Återfynd och främ. kontroller
Enkelbeckasin	-	1	1	
Skogssnäppa	-	1	1	
Grönben	-	1	1	
Gök	-	1	1	
Göktyta	6	2	8	
Större Hackspett	-	1	1	
Ladusvala	5	12	17	
Hussvala	-	1	1	
Trädpiplärka	3	63	66	
Ängspiplärka	-	1	1	
Gulärta	-	5	5	
Sädesärta	5	72	77	
Gårdsmyg	-	2	2	
Järnsparv	-	39	39	
Rödhake	11	247	258	
Näktergal	-	25	25	
Blåhake	4	249	253	1
Rödstjärt	-	3	3	
Buskskvätta	6	107	113	
Stenskvätta	-	2	2	
Koltrast	2	23	25	
Björktrast	-	8	8	
Taltrast	1	9	10	
Rödvingetrast	-	14	14	
Gräshoppsångare	1	22	23	
Flodsångare	1	1	2	
Sävsångare	25	246	271	1
Busksångare	-	3	3	
Kärrsångare	2	-	2	
Rörsångare	19	405	424	5
Härmsångare	-	12	12	
Ärtsångare	-	65	65	
Törnsångare	10	256	266	3
Trädgårdssångare	6	266	272	1
Svarthätta	-	153	153	2
Grönsångare	-	9	9	
Gransångare	-	7	7	
Lövsångare	66	1301	1367	2
Kungsfågel	-	12	12	
Grå flugsnappare	-	5	5	
Svartvit flugsnappare	2	58	60	
Stjärtmes	1	-	1	
Entita	1	56	57	
Talltita	-	13	13	
Svartmes	-	8	8	
Blåmes	8	212	220	
Talgöxe	1	128	129	
Nötväcka	-	3	3	
Trädskrypare	-	3	3	
Törnskata	11	75	86	

